

RAADSINFORMATIEBRIEF

Van

college van burgemeester en wethouders

Vergadering van

11 januari 2022

Kenmerk

Z/21/028295 / D/21/041206

Portefeuillehouder

Ad de Regt

Portefeuille

Openbare Ruimte/IBOR

Opsteller

Koning, Dennis de

Onderwerp

Vestingwerk bastions Torenwal en Hogewal

Kennisnemen van

Het collegebesluit om af te wijken van het Singelplan (corsanr: 14i.04283) en de bastions Torenwal en Hogewal op de volgende wijze in te richten:

- a. Zonder wandelpad onderlangs
- b. Met constructieve beschoeiing
- c. Met behoud van de huidige bomen op de taluds
- d. Met begroeiing van kruidenrijk gras op de wallen

Inleiding

De geplande werkzaamheden aan de bastions Torenwal en Hogewal zijn onderdeel van het Singelplan Woerden (Corsadocument 14i.04283 d.d. 7 oktober 2014). Sinds 2015 wordt er uitvoering gegeven aan het vervangen van de beschoeiing van de Singel, conform dit Singelplan.

In 2019 zijn de voorbereidingen gestart ten behoeve van de uitvoering van de bastions. Conform het vastgestelde Singelplan Woerden zouden de bastions nieuwe beschoeiing krijgen, vrijgemaakt worden van bomen en beplanting en er zou onderlangs een pad worden gemaakt. De wallen zouden worden voorzien van kort gras. Destijds zijn er palen in het water geplaatst om de contouren van de beschoeiing zichtbaar te maken. Dit was de aanleiding bij diverse belangenpartijen, waaronder inwoners, cultuurhistorici, politiek en anderen om zich te verdiepen in wat er stond te gebeuren.

De uitvoering, conform het Singelplan Woerden, is op aangeven van de genoemde belangenpartijen en vragen vanuit de gemeenteraad opgeschort. Dit met als doel om het vastgestelde Singelplan op dit onderdeel, ten aanzien van de bastions Torenwal en Hogewal, opnieuw te beschouwen. Onderdeel van die beschouwing was de consultatie van de omwonenden en cultuurhistorische partijen. Maar ook de Rooms Katholieke Kerk. Als eigenaar van bastion Torenwal, heeft de Kerk een prominente positie in de planvorming.

De verkregen informatie van de belanghebbenden zijn als bijlagen bijgesloten. (zie bijlage 5, met kenmerk D/21/042956)

Vanuit de consultatie is een rode lijn op te maken. Hieronder volgt puntsgewijs een uiteenzetting:

Pad onderlangs

Zowel de omwonenden, cultuurhistorische partijen en de Rooms Katholieke Kerk zijn geen voorstander van het aanleggen van een pad onderlangs. Bewoners stellen dat dit pad in hun ogen geen meerwaarde heeft omdat de

vestingwerken ook bovenlangs ervaren kunnen worden. Ook hebben zij zorgen ten aanzien van mogelijke overlast wanneer het pad gebruikt zou worden als hangplek. Daarnaast hebben zij zich verdiept in de cultuurhistorische context van dit pad. Uit hun bevindingen blijkt dat die koppeling naar de geschiedenis niet is te maken. Cultuurhistorische partijen als Stichting Hugo Kotestein en de sectie Erfgoed binnen de Vestingraad, stellen ook dat dit beoogde wandelpad vanuit het historisch perspectief geen rechtvaardiging kent. Zij stellen voor om op basis van dit inzicht geen pad aan te leggen.

Met enige regelmaat verschijnen er berichten in de media over vernielingen en andere ongewenste zaken op begraafplaatsen. De Rooms Katholieke Kerk heeft in die hoedanigheid vooral zorgen over de betreding van de begraafplaats door beklimming van de wal. Met een pad onderlangs en een graswal naar boven, zou slechts een haag moeten verhinderen dat deze ongewenste betreding van de begraafplaats wordt voorkomen.

Behoud van bomen

Bomen zijn waardevol. Uit ecologisch perspectief, maar ook vanuit duurzaamheid en klimaatadaptatie is het hebben en houden van bomen belangrijk. Hoewel de bastions, als vroeger verdedigingswerk, waarschijnlijk weinig bomen hebben gekend, is de hedendaagse waarde hiervan niet te ontkennen. Omwonenden en cultuurhistorische partijen stellen dan ook dat het behoud van de bomen als zeer belangrijk wordt gevonden.

De Rooms Katholiek Kerk geeft op dit punt aan geen bezwaar te hebben als de 18 bomen op de hun wal verwijderd worden, dit wanneer er een pad onderlangs zou komen. De bomen zouden in dat geval kunnen dienen om het beklimmen van de wal te vergemakkelijken, hetgeen zij als ongewenst zien. Het lastige en kostbare beheer en onderhoud van de bomen op een begroeide wal is voor hen ook een argument om de bomen niet per se te handhaven.

Beplanting

Bewoners en cultuurhistorici vinden de beoogde inrichting van de wallen met alleen kort gras te kaal en leeg, dit conform het Singelplan. De aanwezige beplanting en het groene uitzicht, is waar omwonenden groot voorstander van zijn dit te behouden. Cultuurhistorisch is niet te veronderstellen dat de wallen er destijds zo strak bij hebben gelegen als het oorspronkelijk vastgestelde Singelplan doet veronderstellen. Een inrichting met meer groen, maar met behoud van de zichtbaarheid van dit vestingwerk heeft de voorkeur. Daarnaast stellen cultuurhistorici dat deze plek wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van verschillende tijdslagen. Een grote verandering ten opzichte van de huidige situatie is in hun ogen niet gewenst.

Beschoeiing

De uitvoering van het Singelplan toont een beschoeiing rondom de Singels. Dit is een beschoeiing die, conform het Singelplan, een duidelijke lijn maakt tussen het water en het land. Met het maken van de beschoeiing is invulling gegeven aan het criterium uit het Singelplan om de cultuurhistorische stervorm weer zichtbaar te maken. De contouren van Woerden als vestingstad, gebaseerd op oude kaarten, komt hiermee tot uiting. Daarnaast heeft een beschoeiing een primaire functie, namelijk het land en alles wat daarop gelegen is, beschermen tegen afkalving als gevolg van het water. De beschoeiing in de Singel voorziet hierin.

De bastions Torenwal en Hogewal zijn onderdeel van het vroegere vestingwerk. Diverse kaarten uit diverse tijdsperiodes tonen de scherpe hoeken waarin dit destijds is vormgegeven. De bestaande situatie toont meer afgeronde vormen als gevolg van het stromende water. Om invulling te geven aan het zichtbaar maken van de hoekige vormen, is het noodzakelijk een aanpassing te doen. In de reeds aangelegde beschoeiing in de Singel is die hoekige vorm weer zichtbaar gemaakt. De omwonenden zien echter graag zo min mogelijk beschoeiing, stellen dat de beplanting de wallen wel op hun plek houden, en zien liever dat de wal vloeiend overgaat in het water. Eventueel een klein en laag randje perkoenpalen zou in hun ogen voldoen. Dit ook om de waterdieren zo min mogelijk hinder te laten ondervinden om op het land te komen en om de uitnodiging om een bootje aan te leggen te beperken. Vanuit het oogpunt van cultuurhistorie heeft het toevoegen van nieuwe dingen niet de voorkeur. Indien een beschoeiing noodzakelijk is dan zien zij die liever aan het zicht onttrokken (bijvoorbeeld onder water).

De Rooms Katholieke Kerk geeft aan geen specifieke voorkeur te hebben. Vooral de bescherming tegen afschuiven van de wal en de graven daar bovenop, heeft hun aandacht.

Ecologie

De beschoeiing, zoals die wordt toegepast rondom de Singels, is een opstaande rand van 22 centimeter, die de scheiding tussen land en water maakt. Het is ook een beschoeiing met een constructieve functie. Namelijk het land met hetgeen erop gelegen, beschermen tegen afkalving door de stroming van het water. De omwonenden vinden dat de ecologische waarde van de oevers van de bastions behouden moet worden. Daarmee is hun wens om de oevers een natuurlijke overgang tussen water en land te geven en de wallen vorm te geven met planten en bomen. Vanuit cultuurhistorische perspectief en vanuit de Rooms Katholieke Kerk is hier geen oordeel over gegeven.

Opknappen algemene begraafplaats

Naast de uitvoering van het Singelplan, ligt op het bastion Hogewal de gemeentelijke algemene begraafplaats. Deze begraafplaats heeft een historische waarde. De begraafplaats is enigszins in verval geraakt en op dit moment gesloten

voor publiek. Begin 2020 is een start gemaakt met het opknappen van de begraafplaats. De wandelpaden zijn aangelegd en dit heeft recent een vervolg gekregen in het opknappen, heel en veilig maken van de graven.

De omwonenden vinden het opknappen van de begraafplaats waardevol, maar maken zich zorgen over een openstelling voor bezoekers. Dit met betrekking tot hun privacy wanneer bezoekers vanaf de begraafplaats naar de overzijde kijken waar hun woningen staan.

Cultuurhistorische partijen zijn tevreden met het opknappen van de begraafplaats en dat gemeente Woerden aandacht heeft voor dit stukje geschiedenis. De Rooms Katholieke Kerk heeft geen inbreng in dit onderdeel omdat dit niet hun eigendom betreft, maar vindt het opknappen van de algemene begraafplaats wel zeer waardevol.

Naast de uitvoering van opknopwerkzaamheden, wordt er ook aandacht geschonken aan het publieksvriendelijk inrichten van de twee ruimtes van het poortgebouw. Deze ruimtes zijn te benutten om informatie te geven over de begraafplaats, welke Woerdenaren hier begraven liggen, welke rol de bastions in de geschiedenis van Woerden hadden et cetera.

Het nieuwe ontwerp

Met alle verkregen informatie uit de consultatie is een nieuw ontwerp gemaakt.

Het aanleggen van een pad onderlangs wordt door geen van de belanghebbenden gesteund c.q. gerechtvaardigd. Ook het behouden van een groen aanzicht wordt door belanghebbenden als vereist bevonden. Behoud van het groen, staat in het belang van de ecologie en aantasten van de ecologische waarde is niet gewenst. Er kan gesteld worden dat grote veranderingen geen steun vindt bij de belanghebbenden.

Op basis van de consultatie, de verkregen informatie, aanbevelingen en onderzoeksrapporten is een nieuw ontwerp opgesteld. De uitwerking is bijgesloten als promotie boekje met kenmerk D/21/041992, bijlage 2. Hieronder een uiteenzetting op de verschillende onderdelen:

Pad onderlangs

Er is geen steun of historische rechtvaardiging voor de aanleg van een pad onderlangs. Daarom is het pad uit het ontwerp gehaald.

Behoud van bomen

Bomen zijn waardevol voor de ecologie, klimaatadaptatie en duurzaamheid. Het onnodig verwijderen is daarom ongewenst. Het ontwerp voorziet in het behouden van zo veel mogelijk bestaande bomen. Alleen de bomen die de aanleg van de beschoeiing onmogelijk maken, zullen worden verwijderd. Bomen die op de wallen staan en geen belemmeringen vormen, blijven behouden.

Ter compensatie van de 36 te verwijderen bomen, worden er 20 nieuwe bomen geplant boven op de wallen. Dit zijn tenminste de 18 bomen die ons eigendom zijn, vermeerderd met 2 stuks als extra toevoeging op ons areaal. Bewust is er gekozen om geen nieuwe bomen op de helling van de wallen te planten in verband met historische karakter en dat destijds de wallen ook open zicht moesten bieden.

Beplanting

De bastions zijn in de loop der jaren begroeid geraakt met uiteenlopend struikgewas. Groot geworden staken, ook wel opschot genoemd, worden onterecht voor bomen aangezien en door alle wildgroei is goed beheer en onderhoud niet te doen. De noodzaak hiertoe was er ook niet. Hierdoor waren de beheerkosten nihil.

Beplanting is ook waardevol voor de ecologie. Het ontwerp is daarom ook aangepast. De strakke graswallen met kort gras, conform de Singelvisie, zijn veranderd in graswallen voorzien van een kruidenrijk gras. Daarnaast is een begroeiing met kruidig gras te beheren en zijn de beheerkosten lager dan het oorspronkelijke ontwerp met kort gras. Echter, ten opzichte van de huidige situatie zullen de beheerkosten wel toenemen. De inrichting met een kruidenrijk gras zal jaarlijks € 5.950,00 kosten. (prijspeil 2021) Met deze vorm van begroeiing, blijven de vestingwallen groen van karakter, is er ruimte voor de ecologie en maakt het ook het historische beeld zichtbaar.

Beschoeiing

Vanaf 2015 wordt er uitvoering gegeven aan het Singelplan. Er is toen besloten de beschoeiing eenduidig te maken overal langs de Singel. Het beschoeien van de oevers heeft naast een constructief aspect ook de insteek om de cultuurhistorische stervorm weer zichtbaar te maken. Het water heeft oevers afgerond en hiermee zijn de scherpe hoeken van weleer verloren gegaan. Op diverse locaties langs de Singel is dit inmiddels hersteld.

Het constructieve aspect is een belangrijke. Beschoeiing dient nu eenmaal ter bescherming van het land en hetgeen erop gelegen is tegen afkalving en afschuiving. Het is om die reden noodzakelijk om constructieve berekeningen te laten maken. Op basis van die berekeningen kan een type beschoeiing bepaald worden. Dit is in de afgelopen jaren voor al het gereedgekomen werk ook gebeurd. Qua beeld is de feitelijke constructie niet zichtbaar, de constructie is namelijk hetgeen in de bodem is aangebracht en vanaf de waterlijn eenduidig is afgewerkt.

De bastions hebben met hun hoge wallen een grote druk op een beschoeiingsconstructie. Een constructie van bijvoorbeeld perkoenpalen, zoals in de consultatie is geopperd, zal absoluut niet voldoen. Een ander idee om de beschoeiing onder water te plaatsen gaat voorbij aan de insteek van de Singelvisie, namelijk het weer zichtbaar maken

van de stervorm.

Het ontwerp is dit onderdeel dan ook niet aangepast. Met het vervallen van het wandelpad is de beschoeiing wel verplaatst. De rechte lijnen en scherpe hoeken worden nu zo dicht als mogelijk bij de bestaande oeverlijn gemaakt.

Ecologie

De ecologische waarde van dit gebied is groot. Het behouden en compenseren van bomen en wallen van kruidenrijk gras dragen hiertoe bij. Als extra stimulans voor de ecologie komen er voor de beschoeiing plekken met rietkragen. Enerzijds camoufleert dit de opstaande rand en tegelijkertijd biedt dit beschutting voor waterdieren. Rietkragen kunnen ook dienen als nestplaats en maakt het betreden van de oever voor jonge dieren eenvoudiger. Voor de grotere waterdieren worden eendentrappetjes aangelegd. Met diversiteit aan rietbeplanting wordt de bijdrage aan de ecologie vergroot. Door de scherpe hoeken van de beschoeiing vrij te houden van rietkragen is de stervorm ook nog eens zichtbaar. Op deze manier geeft het ontwerp invulling aan het cultuurhistorische aspect en tegelijkertijd is er aandacht voor de waarde van de ecologie.

Opknappen begraafplaats

Onderdeel van het opknappen van de algemene begraafplaats op de Hogewal is een omzoming van de begraafplaats met een wintergroene haag. Een haag rondom komt de intimiteit van de begraafplaats ten goede. Maar het geeft ook beschutting tegen inkijken vanaf de overkant, vanuit de woningen aan de Oostsingel. Omwonenden hebben te kennen gegeven het uitzicht op grafzerken, met name in de winter wanneer de beplanting kaal is, niet gewenst te vinden. Met een wintergroene haag is dit verholpen. In eenzelfde haag is voorzien rondom de Rooms Katholieke begraafplaats. De huidige haag is op sommige plaatsen open en geeft inkijk. In die haag komen bomen te staan. Dit zijn bomen ter compensatie van de te verwijderen bomen aan de oeverlijn ten behoeve van de aanleg van de beschoeiing.

Kernboodschap

Na de consultatie van verschillende belanghebbenden is het oorspronkelijke ontwerp, conform het Singelplan, gewijzigd. De bastions Torenwal en Hogewal worden als volgt ingericht:

- a. Zonder wandelpad onderlangs
- b. Met constructieve beschoeiing
- c. Met behoud van de huidige bomen op de taluds
- d. Opschot wordt weggehaald en bomen blijven staan, tenzij het voor de beschoeiing nodig is om deze te verwijderen.
- e. Met begroeiing van kruidenrijk gras op de wallen

Financiën

Raming werkzaamheden vestingwerken Bastions inclusief het opknappen van de algemene begraafplaats Hogewal.

1. Aanleg paden op begraafplaats	45.000,00	uitgevoerd en betaald
2. Opknappen graven	150.000,00	in uitvoering en verplichting
3. Beschoeiing en bastion	272.000,00	offerte, nog geen opdracht i.v.m. besluitvorming
4. Bomen en beplanting bastions	40.000,00	raming
5. Overhead tot heden	71.871,00	geboekt tot heden
6. Overhead toekomstig	50.000,00	inschatting
Totaal	628.871,00	
6. Subsidie Provincie Utrecht	60.000,00	geraamd in najaarsrap. 2021 (90% reeds ontvangen, 10% volgt na realisatie)
Totaal raming	568.871,00	

1. Dit project is voor de SH opgenomen en vastgesteld in het MOP 2020-2023.
2. Het SH-kader wettelijke zorgplicht is in dit project niet aan de orde, het betreft de realisatie van een ambitie.
3. De middelen, ten behoeve van de uitvoering, van dit voorgestelde ontwerp, zijnde de regels 3, 4 en 6 uit bovenstaande tabel met een totaal van € 362.00,00, zijn gereserveerd in de algemene investeringsruimte van IBOR in 2021.
4. Het is daarmee een doorlopend project binnen de Onderhoudsprogrammering Openbare Ruimte 2022 (D/21/042145).

Vervolg

---

1. Het besluit over de inrichting van de bastions is het vertrekpunt voor de lokale parochie van de Rooms Katholieke Kerk om de bisschop om formele goedkeuring te vragen.
2. De direct aanwonenden, het Stadshart, de Vestingraad en de betrokken cultuurhistorische partijen zullen rechtstreeks geïnformeerd worden over het besluit. Andere communicatiemiddelen worden ingezet om dit besluit in breder verband kenbaar te maken.
3. De voorbereidingen met betrekking tot de uitvoering zullen starten nadat de goedkeuring van de Rooms Katholieke Kerk is ontvangen.

Bijlagen

---

1. Promotie boekwerk, met kenmerk D/21/041992
2. Brief Actiegroep Hart voor Natuur Woerden, met kenmerk D/21/037313
3. Onderzoeksrapport vestingwerken Woerden, met kenmerk D/21/042953
4. Wijzigingsvoorstellen plan bastions Woerden, met kenmerk D/21/043012
5. Gespreksverslagen bewoners, met kenmerk D/21/042956